

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омул баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биридди норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

Максим, эйиэхэ мин кэпсиим!

УЛУУСКА ҮӨРЭХТЭЭНИН, НАМ ОРТО ОСКУОЛАТЫН 125 СЫЛЛАРЫГАР АНАНАР

Поздравления

Убаастабыллаах бар дьонум!
Уважаемые сограждане!

Для каждого из нас школа остается в памяти на всю жизнь воспоминанием о детстве, верных друзьях и любимых учителях. Именно в школе закладываются знания, формируется мировоззрение будущих граждан. Велика и неопределима в этом роль школьных учителей, отдающих все свои знания и силы ученикам.

125 лет работы Намской средней школы — это огромный период времени, вобравший в себя историю Якутии, судьбы разных поколений, нескольких тысяч людей. За эти годы одна из старейших школ республики воспитала немало выдающихся выпускников. В юбилейный год исполняется 100 лет Максиму Аммосову, которым по праву гордится не только родная школа, но и весь якутский народ.

Этот год также примечателен тем, что в республике объявлен Год образования разработана и начала воплощаться в жизнь Программа «Поколение XX века». Я убежден в том, что Якутия обладает громадным потенциалом: экономическим, духовным, культурным и, прежде всего, интеллектуальным. Будущим поколениям предстоит жить в эпоху сверхконкуренции, сложных информационных систем, глобальных изменений во всех областях жизни. Формирование творческой личности, развитие индивидуальных особенностей, а не стандартное образование — вот завтрашний день школы.

Желаю педагогическому коллективу, учащимся и выпускникам Намской средней школы успехов во всех начинаниях, новых достижений, достойных учеников, которые будут творить и создавать на благо своей родины, во имя процветания Республики Саха (Якутия)!

ПРЕЗИДЕНТ РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) М. НИКОЛАЕВ.

Июль, 1997 г.

Школьные годы — это для меня особая любовь и уважение к моим одноклассникам, учителям, воспитателям и родной школе.

Как все выпускники, мы гордились и гордимся, что окончили Намскую среднюю школу, где учился великий сын народа саха, один из видных государственных и политических деятелей земли Российской XX века, Максим Кирович Аммосов, 100-летний юбилей которого мы отмечали на самом высоком государственном уровне.

Разве можно забыть наших любимых учителей: Елену Николаевну Габышеву, Петра Николаевича Габышева, Степана Гаврильевича Кириллина, Николая Николаевича Гаврильева, Василия Даниловича Ядрихинского, Петра Афанасьевича Ушницкого и особенно, директора школы Ивана Прокопьевича Карпова, которые с открытой душой и от всего учительского сердца учили нас уму-разуму, вчерашних деревенских ребят.

Проходят годы. Стареем. Появились дети и внуки. Но для меня весь 10 «А» класс всегда молодой.

Сеня Жирков, Вася Сыромятников, Толя Аргунов, Коля Захаров, Мотя Тихонова, Гриша Охлопков заядлые спортсмены и знаменитости школы, все они воспитанники Степана Гаврильевича Кириллина.

Марфа Колесова, Шура Ефимова, Тая Федорова, Сеня Жирков, Толя Аргунов великие артисты.

Валя Маркова, Аля Никитина, Мотя Тихонова, Надя Горохова, Саша Охлопков, Аня Лонгинова отличники и хорошисты, они всегда были совестью класса и школы.

Одним словом, я не представляю наш родной класс и школу в целом без моих одноклассников, друзей и товарищей.

Спасибо, дорогие, любимые учителя, что Вы для нас сделали и мы Вас не подвели.

Живи, твори, дерзай, родная наша школа — колыбель детства, юности и знаний!

Е. ЛАРИОНОВ,

выпускник Намской средней школы 1963 года,

Председатель Палаты Республики Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия), член Совета Федерации.

Эбэрдэлэр

Нам улууһун дьаһалтата улууһу общественноһун бүтүүнүн аатыттан Нам 1 №-дээх орто оскуолатын бөдөн коллективын, тапталлаах оскуолабыт 125 сылын уонна улууска үөрэхтээһин саҕаламмыта 125 сылын туолар үрдүк өрөгөйдөөх үөрүүлээх юбилейдарынан истинитин эбэрдэтин тиэрдэр!

Нам орто оскуолатын улууспут, республикабыт историятыгар биллэр-көстөр үтүөлэрин астына бэлиэтиибит.

Оскуола кыһатыгар саха норуотун уһулуччулаах уолаттара М. К. Аммосов, И. Е. Винокуров, биллиилээх ученайдар, суруйааччылар, үгүс норуот хаһаайыстыбатын дьобурдаах салайааччылары үөрэммитэринэн уонна үлэлээбитэринэн киэн туттабыт.

Оскуола 125 сыллаах дьобуннаах юбилейин саҕа хаачыстыбалаах, саҕа ис туруктаах, саҕа типтээх политехническэй оскуола буола көрсөр.

Оскуола педагогическай коллектива үөрэх хаачыстыбатын олох биллини ирдэбиллэригэр сөп түбэһэрдик уларыта тутууга утумнаахтык үлэлиир, үөрэтии-итии саҕа нымалара ситиһиллэхтик олоххо киирэллэр, төрөппүттэри кытта үлэ сагалыы ис хоһоонноор, сахалыы сиэрдээх-майгылаах, төрөөбүт норуоппут төрүт культуратын, үтүө үгэстэрин үүнэр көлүөнэ ыччакка ингэригэ сөптөөх хайысха тутуһулар.

XXI-с үйэбэ олоорор, айар-тутар ыччаты иттигэ, төрөөбүт улууспут, республикабыт чөлгэй сайдалларыгар тапталлаах оскуолабыт инникитин да дьобуннаах кылаатын киллэрсэ туруоҕар эрэлбитин биллэрэбит.

125 сыллаах үөрүүлээх юбилейгынэн өрө көтөбүллэн, оскуола коллектива үлэбэ, үөрэххэ эдэрдни устубат эрчиминэн саҕаттан-саҕа ситиһиллэрдээх буола туруоҕар, олохтоммут үтүө үгэстэрин салгыы ханата туруоҕар баҕарабыт!

Улуу дьаһалтата.

Күндү учууталларбар **ГЛИКЕРИЯ ЕГОРОВНА ЗАРОВНЯЕВАҒА, МАРИЯ ФЕДОРОВНА НОВГОРОВОҒА, РАИСА НИКОЛАЕВНА ГАВРИЛЬЕВАҒА** аныбын.

Эмиэ бүгүн көрүстүм
Эйгин, күндү учууталбын.
Үөрэ-чэпчи түстүм
Үгүһү да кэпсэппэтэрбин.

Мунука хаайтаран
Мунчаарар да күннэрбэр
Учууталым баар буолан
Уһуну-киэни санаабым.

Санаа сырдык ситимэ,
Ойор күннээх оҕо саас

Дойдугар илдьибэ,
Доботторбун мунуоҕа.

Оскуолабар тийэммин
Олох уустук сокуонун,
Учус төгүл тоботун
Токоолоһон ыйтыам.

Учууталым барахсан
Чэһинэй буол диэбэ
Үчүгэйгэ үөрэтэ
Куһаҕантан сэрэтэ

Мин алгыһым эмиэ
Эйиэхэ тийиһэ
Ылдьары, сүтэри
Үтэйэ туруоҕа.

С. ОХЛОПКОВА,
Нам с.

СОВРЕМЕННАЯ ШКОЛА

Глазами школьников

Нашей Намской средней школе № 1 исполняется 125 лет. Мы юбиляры. Школа очень изменилась, а еще больше изменились ученики и ученицы. Скажем сперва о самом главном, что происходит в течении учебного года. Был организован фестиваль «Оскуолабын туһунаа», посвященный к 125-летию НСШ № 1 и 100-летию М.К. Аммосова.

Участвовали все школьники с 5-го по 11 классы. Были показаны способности учеников: танцы, песни, играли на народных инструментах, хомусе, пели под фонограммы знаменитых певцов и групп. В конце фестиваля были вручены грамоты и призы. Все остались довольными.

В День Учителя, мы ученики поздравляли учителей и в субботу вели день самоуправления. А недавно прошел «Праздник урожая».

Конкурсе участвовали учащиеся с 5-го по 8 классов. Здесь же прошла выставка домашнего урожая. В конце праздника состоялась дискотека.

А скоро для 5 и 6-х классов, специально для девочек и мам пройдет конкурс «Мамини помощницы». Из каждого класса участвует одна девочка. Все девочки готовятся и ждут этот праздник.

У нас в школе очень много кружков. Есть кружок «Бахсы» для мальчиков, где они учатся изготовлять разные, нужные вещи. Недавно открылся кружок педагогики, медицины для девочек, а также кружок автодела для мальчиков. Есть кружки туристические, экологические и т.д. У нас в школе есть своя организация «Солнышко», она проводит все мероприятия за октябрь-ноябрь месяцы. «Солнышко» состоит

из 5 «а», 6 «а», 7 «а» и 8 «д» классов. Президенты организации Новгородова Маша из 5 «а» класса и Епифанова Женья из 8 «д» класса.

В нашей школе есть музей, в котором хранятся фотоснимки, письма и множество других документов. Есть школьная библиотека. В ней много полезных и интересных книг, энциклопедий и журналов. Младшие классы всю перемену проводят в библиотеке, а старшеклассники объединяются в свои компании болтают о своих делах.

Но не думайте, что мы такие скучные. Бывают у нас и дискотеки, которые любят все. К сожалению они бывают только два-три раза в месяц. И поэтому, чтобы потом не грустить, мы танцуем просто от души.

Большинство школьников не знают своих обязанностей и прав. Для этого нуж-

но ввести новые предметы о правах и законах. Без этих знаний человек не вырастет нормальным, вполне умеющим за себя отвечать гражданином.

Каждый выпускник должен выходить из школы умеющим работать на компьютере и с какой-нибудь специальностью.

В наше время трудно окончить школу с серебряной медалью, не говоря уже о золотой медали. В этом, 1997 году, с серебряной медалью школу окончила только одна ученица — Бугаева Аля.

Мы, все ученики НСШ № 1, поздравляем нашу любимую школу с юбилеем. Желаем ей дальнейшего процветания и много хороших учителей и учеников.

Майя КЫЧКИНА,
8 «д» кл.

НО ВСЕ-ТАКИ ПОПРОБУЕМ

Одиннадцатый класс. Уже все позади
Откроются настежь школьные двери
Летите ребята, летите ввысь,
Навстречу неведомым полетам!
Пройдут года и бесконечность
Ты станешь доктором наук,
Но помни, не забывай родную школу
Она нам многое дала.
Мой милый друг!
Давай с тобой на миг забудем все проблемы
И вспомним школьные года.
Хотя нам будет грустно и смешно
Хотя мы многое помним,
Но все-таки попробуем...

СИВЦЕВА Лена,
11 «б» класс.

ТАПТАЛЛААХ ОСКУОЛАМ

Күндү оскуолабыт,
Өрөгөйдөөх үбүлүөйүн,
Уруйдаан, айхаллаан,
Үөрөн-көтөн көрсүбүгү!
Ово сааһым биһиге,
Үөрэх билии уйата,
Үөрэммит оскуолам!
Элбэх ыччаты кэрэбэ уһуйа
Иитэн-үөрэтэн таһаардыг.
Махтал буоллун эйнэхэ,
Тапталаах оскуолам!
Кырдыар дини билимэ,
Үйэтэн үйэбэ,
Сырдыкка, урдүккэ ыгыра,
Чуор куластаах чуоранын чугдаардын!

УЧУУТАЛЛАРБАР

Учуутал дин
Күндү да киһи,
Хас бириди овово
Өй-санаа угар
Үөрэх-билии кыһатын
Аартыгын аһар.
Улаатан дьон буолан
Убаасты көрүөхпүт
Махтал баһыбыа
Тылларын этиэхпит.
Кырдыан да баран
Күндүтүк санаахпыт,
Ово сааспытын
Күндү учууталларбытын!

ПРОКОПЬЕВА Айта,
7 «г» кыл.

ПРОГРАММА ЮБИЛЕЙНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ НАМСКОЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ № 1, ПОСВЯЩЕННЫХ 125-ЛЕТИЮ.

14 ноября 1997 г. «Встреча школьных друзей»

1. Регистрация гостей 10.00—11.00
2. Экскурсия по школе 11.00—12.00 (музей, выставки, галерея выпускников)
3. Встречи с классами, фотографирование 12.00—13.00
4. Обед 13.00—14.00
5. Встреча поколений
 - а) Выпускники 30-40-50 годов 14.00—15.30
 - б) Выпускники 60 годов 15.30—17.00
 - в) Выпускники 70 годов 17.00—18.30
 - г) Выпускники 80 годов 18.30—20.00
 - д) Выпускники 90 годов 20.00—21.30
6. Вечер отдыха
 - а) Выпускники 30-40-50-60 годов нач. Школа (отв. коллектив нач. Школы) 19.00—22.00
 - б) Выпускники 70-80 годов Д/культуры (отв НСШ № 1) 20.00—22.00
 - в) Выпускники 90 годов школа, дискотека (отв. гимназия) 21.30—23.00

15 ноября 1997 г. «С юбилеем, родная школа!»

1. Регистрация гостей 9.00—10.00
2. Открытие мемориальной доски (фотографирование) 10.00—11.00
3. Возложение венков памятнику М. К. Аммосова и И. Е. Винокурова 11.00—12.00
3. Экскурсия по школе
4. Торжественное собрание коллектива школы, обществественности Намского улуса, с участием приглашенных гостей, выпускников, посвященное 125-летию Намской средней школы № 1 (Кинотеатр). 14.00—17.00
5. Торжественный вечер, посвященный 125-летию Намской средней школы № 1 для выпускников 80-90 годов (ДК) 14.00—17.00
6. Вечер отдыха для молодежи. (ДК). Отв. Отдел молодежи. Вечер отдыха для старшего поколения. Кинотеатр. Отв. Отдел культуры 20.00—24.00

Юбилейная комиссия.

Умнуллубат онус кылаас

Нам орто оскуола — Саха сирия саамай кырдыаас оскуолаарыттан биридэстэрэ. 1872 с. Куонда Кириэскэ, билингитэ Нам селотугар, аан магнай 1 кылаастаах оскуола аһыллыбыта. Нам улууһа ол бириэмэбэ 17385 нэһилэниһэлээх этэ, онтон 18 ово эрэ оскуолаба кирибитэ. Оскуола магнайгы учууталларынан И. Васильев, М. Расторгуев, И. Эверстов этилэр. Онтон 1909—11 сс. М. К. Аммосовы ити бириэмэбэ үлээбит П. А. Ушницкай дин учуутал үөрөспүтэ.

Бу учуутал олобун үчүгэйдик билиэхпитин, ону үөрэттиэхпитин наада буолла. 1940 сылтан биһиги оскуолабыт 10 кылаастаах буолбута. Орто оскуола буолбуттан 19 директордар үлээбиттэрэ. Онтон билигин бааллар уонна үлэли сьдьяллар И. Я. Сметанин, И. И. Захаров, С. Д. Свешников, В. Н. Попов, А. П. Попова. Оскуолаба 28 завучтар үлээбиттэрэ. Выпускниктары үлээлэр А. С. Кириллин,

Я. Е. Старостина, Н. С. Попова, М. М. Попов, А. С. Попова завучтаабыттара уонна билигин да үлэли сьдьяллар.

Иитээчилэринэн үлээбиттэрэ А. Иванов, Д. Мушников, А. Иванов ол бириэмэбэ бири бастыг бааннист этэ. Ол иһин сарсыарда баян тыаһынан добууолланан турарбыт, зарьдак онгоробут. Онтон Д. Мушникова, уроокпутун аахтарара, көмө-сүбэ буолара, радионан сахалы ырыалар истини тэрийэрэ.

Субуотаба сынныанар биэчэргэ Авксентьев Виктор дьэиттэн кэлэн мандолиннаба оонньоон үгкүү, маассабай оонньоулар тэриллэллэр. Фокстрот, вальс, краковьяк уо.д.а. үгкүүлэри ордук үчүгэйдик үгкүүдүрбүт. Учууталларым Т. Федорова, М. Макаров үөрэтэллэрин сөбүлүүрүм, ол иһин историк буолбутум.

Эдэр учууталлар В. Н. Софронеев, Н. Н. Софронеева уроктарын сөбүлүүрүм. Ол кистэлэнэ: холобур В. Н.

Софронеев магнайгы опыттары физикаба онгороро, детекторнай радио онгорон истэрибит. Онтон Надежда Никодимовна химия уроогун биэрэригэр магнайгы сылыгар бэйэтэ химия формулалара наһаа уустук буолан бутуулаары гынабына биһиги учебниктан көрөн этэн биэрэрибит. Биһиге онус кылааска кылаас салайааччыта буолан наһаа кыһаллара. Билигин киһи убайынаан иккиэн Саха республикатын үтүөлөөх учууталара. Киһилэри таһынан үөрэтэллэрэ саамай опыттаах учууталлар. Географияба Н. А. Нифонтов, математикаба завуч П. П. Окочешников, кэнники РФ, Саха сирия үтүөлөөх учуутала сылыкаба кэлбит латыш ученайдара, филологической наука доктордара Ругейс, Паунскакайте, поэт В. Чирьев уо.д.а.

Ити курдук үөрэнэн, биһиги Х кылаас үөрэнээччилэрэ, урдүк үөрэххэ 1951 с. тардасыппыт. Биһиги выпусктаан икки ученайдар бааллар: В. Ядрихинский эконо-

мической наукаба кандидат, Т. Колмогорова медицинская наукаба кандидат, бири РФ үтүөлөөх учуутала, 8 үөрэнээчилэр учууталлар, зоотехниктар, экономистар буолбуттара. Ити үөрэммит сыларбытын хаһан да умнубаппыт, учууталларбытын да бу баар курдук өйдүүбүт.

Выпускной биэчэргэ В. Чирьев поэт хоһооннорун, кылаас салайааччыбыт Надежда Никодимова үөрэттигин уонна биһиги, хайдах, ханна тийэн туох дьон буоларбытыттан долгуйан, нарын, эдэр нуучча кыһын харабын уута сүүрэрин, биһиги кылаас оролоро хаһан да умнуохпүт суоба.

Умнуллубат Х кылаас өйбүтүгэр, дуһабытыгар хаалбытын, биһиги оскуолабыт 125 сыллаах юбилейин көрсө кэрэтик санаан кэллибит.

Г. ПОПОВ,
оскуола 1951 сыллаах выпускнига, оскуола 1972-78 сс. директора, РФ оскуолаарын үтүөлөөх учуутала.

Музей туһунан аһыйах тыл

Мин оскуоланы 1952 сыллаахха бүтэрэн баран, туттына Якутскайдаагы институтка физико-математической салаатыгар кирибитим. Ону икки сылынан бүтэрээт, 1954 сылтан бу оскуолаба үлэлибин. Үлэбин үөрөспүт учууталларым кэккэтигэр сафалаабыт буолан, киһилэр көмөлөрө, сүбэлэрэ амалара, ыйан-кэрдэн бириилэрэ үгүс этэ. Ол иһин киһилэргэ махталым улахан. Атын сиргэ халбарыйбакка (комсомол райкомугар үлээбит аһыйах сылы аахсыбатахха) бири оскуолаба үлээлээн кэллим.

1962 сыллаахха оскуола директора Иван Прокопьевич Карпов оскуола 90 сыллаах юбилейин бэлиэтиэбин дин эрдэттэн комиссия тэрийэн үлээлэппитэ. Мин очолорго эдэр учуутал (оскуоланы бүтэрбит да киһи) быһытынан ол комиссияба киллэриллибитим. Комиссия председателинан Василий

Данилович Ядрихинский — историк, Саха АССР үтүөлөөх учуутала аһыйахта. Оскуолабыт туһунан туох да үчүгэй матырыйаал суох буолан биэрбитэ. Оноуоха географ учуутал Николай Алексеевич Нифонтов, физик Петр Николаевич Габышев куоракка архивка үлээспиттэрэ. Икки сылы быһа каникулларга, сайынын элбэхтик үлээспиттэрэ. Николай Алексеевич сайынын дьонугар куоракка сайылыыра. Онон үгүс матырыйаалы киһи булбута. Итини тэнэ мантан, нэһилиэктэртэн нэһилиэниһэттэн эмиэ матырийаал (ахтыы, хаартыска) хомуура сафаламмыта. Оноу Роман Семенович Парников салайбыта. Мин бу подгруппаба баарым. Элбэх ахтыы хомуллубута. Үөрэммит дьон үөрүүнэн элбэх хаартысканы эгин биэрбиттэрэ. Олортон сорохторун переснимок онгорон туһаммыппыт (үкэ сураба суох сүппүтэ). Юбилей-

иһи сии үчүгэйдик тэрийбибит. Офолору хаһан туристической көрдүү-ирдири үлэни тэрийэн, араас иһит-хомуос, мал-сал, саа эгин хомуллубута. Кэлин ол барыта оройуоннай музей тэриллэтигэр бириллэбитэ. Дьэ-уот кырабаһа туспа музейданан ололору мэнэйдэбитэ. Хаһта да мээне ыһылла-тобулла сьдьябыта. Ону хомуйан оскуолаба, дьэ-бэр уура сьдьябытым. Кэлин наадатын өйдөөн оскуолаба сыһаннаабы муньуунан-түмүүнэн бэйэм ээмэр дьарыгырытым. Онтон 100 сыллаах юбилейга ситэриллэн-хоторулланы арыый сэргэх исторической матырийаал түмүлүбүтэ. Иван Ильич Захаров директордан олорон, «Оскуола историктаан музейга» дин астарбыта. Онтон бу оскуола дьэитигэр кириэн баран, директор Валерий Николаевич Попов бу билигин (кэһэс собус) хоһу музейга анаан

биэрбитэ. Дьэ онтон ыла арыый сырдык көрүгүнэнэ.

Музей ис хоһоонун иһит-тэххэ наһаа кырабаас курдук — бири оскуола историкта дин. Ол гынан баран, бу оскуола быйыл 125 сылын туолар. Онон сүрдээх баай историктаах. Оскуола киһи туттуулар — медалистар, оскуоланы бүтэрбит дьон, сорох түгэниэрин (оскуола үгэстэрин, олобун туһунан) араас матырийаал хомуллар.

Олох араастаан сайдар. Ол сизэринэн оскуола эмиэ уларыйа турар. Ол да буоллар үүнэр көлүөнэ үөрэнэ-сайда турар. Оскуола историкта үөрэммит, үлээбит дьон дьылбалара. Кэлинги көлүөнэ мантан ыһыллан хаалблотаһына иһитэриһир-гизэн сөп этэ. Онон бу үлэни салгыыр хайаан да наада.

П. А. УШНИЦКАЙ,
музей салайааччыта.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэбин, дьэбит аадырыһын чуолкай ыйыг. Автор өтөрө мадды хаһыат санаатыһын бири буолуохтаах дин буолбат.

«Энсиэли» — Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республика, Нам с. Октябрьскай уул., 1. Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальная компания. С. Р. бэчээт уонна маассабай информация көгүлүн көмүскүүр региональной инспекциятыннаа регистрацияламыт № Я 0095.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с. Ленскэй уул. 85. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бөч. лис. Нэдиэлэбэ үстэ таһар. Индексэ 54880. Тираһа 1567. Бэчээттэннэ 12.11.97 с. Сакааһын №-рэ 124